

Toneel Future Citizens

‘Ik ken die man’

@rk_photo

Bright O. Richards opent de voorstelling *Future Citizens* in De Schuur in Haarlem, 24 juni 2022

Voor **Bright O. Richards**, de theatermaker die eens vluchtte vanuit Liberia, is theater een ontmoeting. ‘Een ontmoeting die niet ophoudt als de lichten weer aangaan.’

Rory de Groot

Dinsdag, klokslag half negen. Vanuit een studio op de begane grond van Theaterhuis De Berenkuil in Utrecht klinken warme, ritmische klanken als de deuren langzaam opengaan. Het is het getokkel van een *kora*, een West-Afrikaans snaarinstrument dat aan de andere kant van de zaal door de Gambiaan Lamin Kuyateh wordt bespeeld. Een voor een druppelen de bezoekers met gekleurde naamstickers op hun borst de zaal in. Bij de deur wordt elke toeschouwer persoonlijk welkom geheten door een medewerker van New Dutch Connections, die de toeschouwer op basis van de kleur van zijn naamsticker naar een tafeltje in de zaal begeleidt.

Op de helblauwe T-shirts die de medewerkers dragen staat in grote gele letters *Future Citizens*

gedrukt, de titel van het nieuwste theaterproject van de Liberiaanse theatermaker Bright O. Richards dat deze avond zijn eerste try-out kent.

Aan de hand van tien verschillende voorstellingen maakt het publiek in Theaterhuis De Berenkuil de komende drie maanden op theaterlijke wijze kennis met de levensverhalen, dromen en talenten van nieuwe Nederlanders. Het podium dat een vluchteling nodig heeft om zichzelf als mens te presenteren staat daarbij centraal.

De avond wordt geopend door Richards zelf die in de rol van presentator samen met kora-speler Kuyateh het publiek aan de hand van een Afrikaans muzikaal ritueel welkom heet en kort uitlegt wat het deze avond te wachten staat:

‘Vanavond staat alles in het teken van verbinding. *Making a connection.*’

Na deze woorden roept Richards vijf ‘dromenjagers’ het toneel op: vijf nieuwkomers uit de regio die vanachter een microfoon hun dromen en ambities mogen delen met de zaal. ‘Het doel van de avond’, zegt Richards als de laatste dromenjager naar zijn stoel terugkeert, ‘is om alle dromenjagers aan ten minste één toeschouwer in de zaal te koppelen die bereid is zijn of haar netwerk voor hen open te stellen en hen te helpen bij de verwezenlijking van hun dromen.’

Na de dromenjagers neemt de 32-jarige Iraakse ergotherapeut Anhar Alkhamisy plaats op het toneel. In 2011 ontvluchtte Alkhamisy als belijdend mandeëer het toenemende extremistische geweld in zijn vaderland en kwam hij na een lange, gevaarlijke reis in Nederland terecht, waar hij met succes een nieuw leven wist op te bouwen. Onder begeleiding van de Syrisch *ud*-speler Nawras Altaky neemt hij het publiek in heldere scènes mee naar zijn met geweld omgeven jeugd in Bagdad, zijn vlucht en zijn integratieproces in Nederland.

De monoloog van de innemende Alkhamisy vormt het hart van de avond en dient ter inspiratie voor zowel het publiek als de dromenjagers. Ondanks enkele aangrijpende momenten is het een verhaal van hoop en optimisme: als je openstaat voor je omgeving en de goede mensen om je heen verzamelt, mensen die met jou verbonden willen zijn, dan ben je in staat jezelf steeds opnieuw uit te vinden zonder jezelf te verliezen.

Richards roept tot slot de vijf dromenjagers weer het toneel op. Als een volleerde matchmaker koppelt hij hen aan een of meerdere toeschouwers in de zaal, waarna er op grote schalen hapjes en drankjes naar binnen worden gebracht. De avond zit erop: de verbinding is gemaakt. Het woord is nu aan de deelnemers en het publiek. Tevreden kijkt Richards van een afstandje toe hoe de zaal in beweging komt en men elkaar proostend de hand schudt.

In 1990 ontvluchtte Bright O. Richards op 21-jarige leeftijd de burgeroorlog in Liberia. In zijn geboorteland was hij op het moment van zijn vlucht een bekende acteur, met een hoofdrol in de best bekeken televisieserie van het land. Na een jaar lang ontheemd door Afrika te hebben rondgezworven, kwam hij door een samenloop van omstandigheden in Nederland terecht. Hij leerde de taal, kocht een paar klompen en deed auditie voor de filmacademie én de toneelschool. Na een jaar op de filmacademie koos hij uitein-

‘Wat vluchtelingen nodig hebben, is een netwerk, een community die ziet wie ze als mens zijn’

delijk voor het theater en in 2000 studeerde hij af aan de Toneelacademie in Arnhem.

Vandaag, ruim dertig jaar na zijn aankomst op Schiphol, zet hij zich met zijn stichting New Dutch Connections in om nieuwe Nederlanders aan de hand van theatervoorstellingen, empowermenttrainingen en workshops te inspireren en te ondersteunen bij hun integratie. En met succes. Grote bedrijven als Arcadis, Deloitte en Capgemini zijn vaste samenwerkingspartners en ook het ministerie van Binnenlandse Zaken en de Hogeschool voor de Kunsten Utrecht werken met hem samen. In 2015 werd hij voor zijn werk met New Dutch Connection bekroond met een Appeltje van Oranje en in 2017 kreeg hij voor zijn voorstelling *The Bright Side of Life* de prestigieuze Gieskes-Strijbis Podiumprijs.

‘Wat vluchtelingen nodig hebben, is een netwerk’, legt Richards een week na de try-out uit in zijn kantoor op de eerste verdieping van Theaterhuis De Berenkuil. ‘Een *community* die ze ziet, die ziet wie ze als mens zijn en wat ze kunnen en wat ze als inwoner van dit land te bieden hebben. Die ze vertelt dat ze de moeite waard zijn en mee

mogen doen. In Afrika hebben we een gezegde: de mensen die je ontmoet in een vreemd land, bepalen je toekomst. Je hebt de ander nodig. Dit is een wijsheid die ik zowel persoonlijk als in mijn werk meerdere keren heb ondervonden.’

Richards vertelt over zijn ervaringen als vluchteling in het asielzoekerscentrum van Lunteren: ‘Mijn eerste jaren in Nederland waren heel moeilijk. Ik had problemen met mijn asielprocedure en voelde me gevangen in het asielzoekerscentrum. Ik ging niet naar werk, niet naar school. Het enige wat ik deed was wachten, wachten, wachten. Ik had niets om voor wakker te worden.’

Om zichzelf een doel te geven, ging hij voor zijn medebewoners entertainmentprogramma’s organiseren. Een medewerker in het azc, Gré Zwols, zag het plezier en talent waarmee Richards elke vrijdagavond op het podium stond en introduceerde hem bij de organisatie van een cultureel festival in Nijmegen waar ze zelf als vrijwilliger werkte. Het eerste jaar stond Richards als vrijwilliger bij de beveiliging aan de poort, maar in plaats van toegangsbewijzen te controleren vermaakte hij de lange rijen met wachtende bezoekers met grappen en verhalen. ‘Op een dag kwam de festivaldirecteur naar me toe en vroeg of ik podiumervaring had. Ik antwoordde bescheiden dat mijn ervaring niet zoveel voorstelde en daarna was het gesprek snel afgelopen. Gré Zwols greep toen in. Ze ging naar de directeur en zei: “Ik ken deze man.”’

Die vier woorden waren cruciaal. Een jaar later stond hij voor het eerst als presentator op een podium in Nederland. ‘Niemand snapte wat ik in het Nederlands vertelde, maar het publiek vond het fantastisch. Door op dat podium te staan, kreeg ik hoop. Hoop en vertrouwen dat ik op een dag, ergens in de toekomst, weer kon zijn wie ik was toen ik uit mijn land moest vluchten. De rest is geschiedenis.’

Bright O. Richards wenst elke vluchteling zijn eigen Gré Zwols toe. Iemand die het talent en de vaardigheid van een vluchteling kan herkennen en de vluchteling een podium biedt. Naast zijn werk als theatermaker startte Richards daarom in 2008 met zijn New Dutch Connections het ontwikkeltraject Ondernemen in je Eigen Toekomst, een *empowerment*-methodiek die als doel heeft jonge (ex-)asielzoekers te ondersteunen op hun weg naar sociale en economische zelfstandigheid. Het traject groeide uit tot een geprotocolleerde opleiding onder de naam ToekomstAcademie. In samenwerking met lokale bedrijven, opleidingscentra en maatschappelijke partners biedt de opleiding workshops, bedrijfsbezoeken en gastcolleges om kennis te maken met verschillende beroepsgroepen. Aan het eind van elke module krijgen deelnemers de kans om zichzelf tijdens een Talentenmarkt te presenteren aan het publiek.

‘Het concept is vergelijkbaar met een talentenshow’, zegt Richards. ‘Maar met één belangrijk verschil: waar het bij een show als *The Voice* draait om die ene zanger of zangeres die

de wedstrijd uiteindelijk wint, draait het bij de Talentenmarkt puur om het podium zelf. Een podium waar nieuwkomers niet gezien worden als vluchteling, maar als talent.’

Een groot deel van de dromenjagers die tijdens de inmiddels vele voorstellingen van *Future Citizens* het podium betreden, is afkomstig uit de ToekomstAcademie-modules. De rest van de deelnemers wordt geworven onder meer door middel van flyers bij azc’s en oproepen op de sociale media.

Tijdens de première van de voorstelling in maart 2021 in de Stadsschouwburg Utrecht was de 28-jarige Iraniër Sam, die alleen bij zijn bijnaam genoemd wil worden, een van hen. Een halfjaar eerder stond de verlegen Sam bij de eerste try-out nog als vrijwilliger in de foyer achter de bar en droeg hij als productieassistent op de achtergrond bij aan de werving van andere dromenjagers. Op aandringen van zijn collega’s durfde hij de stap naar het podium te maken en in een uitverkochte zaal zijn verhaal en droom met het publiek te delen. Als ervaren sociologisch onderzoeker werd Sam gematcht aan vier toeschouwers in het publiek met een uitgebreid netwerk binnen de academische wereld, maar uiteindelijk leverde een toevallig aanwezige sociologiestudent de gewenste ingang op. De student koppelde Sam aan een van zijn docenten en enkele weken later kreeg hij als assistent-onderzoeker aan de Vrije Universiteit in Amsterdam een baan aangeboden.

‘Het enige wat ik deed was wachten, wachten, wachten. Ik had niets om voor wakker te worden’

Sam is volgens de cijfers van New Dutch Connections geen uitzondering: van de dromenjagers die tot nu meededen aan een voorstelling van *Future Citizens* vond de helft met hulp van hun matches binnen zes maanden een baan, stage of werkervaringsplek. Inmiddels is de voorstelling door gemeenten, bedrijven en de Immigratie- en Naturalisatiedienst als structureel onderdeel van het diversiteits- en vluchtelingenbeleid geadopteerd. Ook VluchtelingenWerk heeft zich met een serie van 36 besloten voorstellingen in 2023 aan het project verbonden.

‘Dit is de reden waarom ik theater maak’, zegt Bright O. Richards. ‘Theater is een ontmoeting tussen mensen, tussen de maker en zijn publiek. Een ontmoeting die niet ophoudt als de lichten weer aangaan. Integendeel, dan begint het pas voor mij.’ ■

Future Citizens is in 2023 in een aantal steden te zien, onder meer op 24 februari in de Toneelschuur in Haarlem en op 12 april in Lux in Nijmegen. Voor een complete speellijst zie newdutchconnections.nl